



УДК 655.55:94(477)"1942/1944":[015:061.1](477)

DOI: 10.36273/2076-9555.2024.6(335).44-49

**Лариса Дояр,**

кандидатка історичних наук, доцентка,

завідувачка Державного архіву друку

Книжкової палати України,

e-mail: [arkhiv@ukrbook.net](mailto:arkhiv@ukrbook.net)ORCID: <https://orcid.org/0000-0003-0789-2462>**Наукові розвідки та навчальна література  
з історії України 1942—1944 років  
(за матеріалами Книжкової палати України)**

Стаття продовжує низку досліджень, що проводяться в межах науково-дослідної роботи Державного архіву друку у 2024 р. Відповідно до річного плану Книжкової палати України здійснюється опрацювання друкованих видань 1940-х рр. через розкриття найвагоміших тематик окресленого періоду. Поміж останніх — українська історична наука та навчальна література, що виходила впродовж 1942—1944 рр., тобто в умовах, коли територія України перебувала в окупації, а фахівці історичної галузі, академічні вчені, викладачі закладів вищої освіти та інші особи, які були дотичними до написання цих книг, працювали в евакуації. Стаття відповідає вимогам наукової методології, зокрема застосовано загальні (опис, аналіз, синтез, узагальнення, класифікація) та спеціальні (періодизації, історико-порівняльний, контент-аналіз) методи наукового дослідження, і спирається на принципи історизму, всебічності та об'єктивності. Наукова новизна дослідження полягає в систематизації й узагальненні книг, що виходили в 1942—1944 рр. за територіальними межами України, але під егідою наукових й інших літературотворювальних установ УРСР. Результатом проведеного дослідження став аналіз процесу розвитку історико-української науки в умовах евакуації у східні регіони Радянського Союзу. У науковий обіг введено маловживані видання, бібліографічний запис та опис яких склали фахівці Книжкової палати України. Практичне значення здобутих результатів полягає в можливості їх застосування в майбутніх наукових дослідженнях.

**Ключові слова:** гітлерівська окупація України; евакуація закладів та установ України у східні регіони СРСР; евакуаційні сесії Академії Наук УРСР; наукові праці з історії України; навчальна література з історії України

**Постановка проблеми.** Друкознавчі дослідження за матеріалами Книжкової палати України не втрачають актуальності й затребуваності. Враховуючи умови воєнного стану, в яких кілька років поспіль перебуває наша держава, особливу зацікавленість у сучасних учених можуть викликати наукові розвідки та навчальна література з історії України, видана в роки війни між Радянським Союзом та гітлерівською Німеччиною.

**Аналіз досліджень і публікацій.** Тематиці Другої світової війни (1939—1945) присвячено кілька розділів вітчизняної історіографії. Цю проблему досліджували у багатотомних академічних працях, енциклопедіях, словниках, довідниках, колективних та авторських монографіях, численних студіях у формі статей. Щодо друкознавчих розвідок за матеріалами зазначеного періоду, то останні потребують ретельного вивчення, адже впродовж 1942—1945 рр. не виходив навіть бібліографічний покажчик "Літопис книг". Як зазначає О. Васьківська на шпальтах "Української бібліотечної енциклопедії", з добірки друків часів війни було укладено лише систематичний покажчик і той зі значним запізненням (1951) [1].

Враховуючи очевидні потреби та спираючись на доробок попередників, авторка поставила за мету опрацювати наукову та навчальну літературу з історії України, що виходила впродовж 1942—1944 рр.

**Виклад основного матеріалу дослідження.** Датою остаточної окупації гітлерівцями території УРСР є 22 липня 1942 р. Того дня війська вермахту захопили останній населений пункт України — м. Свердловськ Ворошиловградської області. Відтоді нацисти та їхні сателіти хазяйнували на наших землях, вкотре повторюючи відому з давніх-давен історичну п'єсу із сумним для завойовників кінцем. 28 жовтня 1944 р. УРСР була повністю звільнена від ворогів.

Попри повну окупацію території, Україна продовжувала існувати. Завдяки евакуації державних установ, підприємств, закладів освіти й культури республіка розгорнула потужний людський і матеріальний потенціал на безкрайніх теренах Уралу, Сибіру та Середньої Азії. Як не дивно, але саме завдяки масштабній евакуації радянської промисловості, проведеної на початку війни, відбулася вимушена та ще більш фор-

сована, ніж у 1930-х рр. в європейській частині країни, індустріалізація азійських просторів СРСР. Це був справжній економічний прорив, що зруйнував цивілізаційну віддаленість східного регіону.

Евакуйовані з УРСР об'єкти знайшли прихисток у різних містах і поселеннях. Щодо центральних академічних установ (Академія наук УРСР) і літературно-мистецьких спілок (Спілка радянських письменників України), то вони опинилися у столиці Башкирії. Отже, м. Уфа та його друкарські потужності забезпечили безперервність розвитку видавничої справи в українській республіці. Незважаючи на окупацію, науковці, викладачі вишів, співробітники дослідних інститутів, письменники, поети, публіцисти, журналісти та інші тогочасні інтелектуали України продовжували видавати наукові й творчі праці, доводячи в такий спосіб собі, своєму народові та світу власну нездоланність, незламність, життєздатність. Це було переконливе підтвердження першого рядка вірша П. Чубинського, надрукованого далекого 1863 р. Майстри пера невтомно доводили, що Україна "ще не вмерла", що вона неодмінно перемає та посяде гідне місце у світовому поступі.

Найточнішим відзеркаленням суспільних думок доби Другої світової війни стали наукові праці та навчальна література з української історії. Якщо у другій половині ХХ ст. дисципліна "Історія України" була здебільшого номінальною (це стосувалося як шкіл, так і вишів, про що авторка може судити з власної біографічної пам'яті), а її зміст ретельно вичищали від небажаного змісту, то в роки війни історія нашої країни перетворилася на гостру вербальну зброю, що впливала на менталітет, підтримувала моральний дух і, врешті-решт, підіймала суспільний настрій.

У фондах Книжкової палати України зберігаються різноманітні видання окресленої доби, тож розглянемо докладніше наукові праці та навчальну літературу з історії України.

Провідною темою воєнної історичної науки, цілком очікувано, стала проблема багатовікової боротьби українського і загалом східнослов'янських народів проти загарбників німецького походження. Цьому питанню присвячено низку статей у збірці праць за редакцією К. Гуслистого та Л. Славіна [2]. Слід зазначити, що Кость Григорович Гуслистий (1902—1973) — видатний історик України, який аспірантом навчався в метрів української історичної науки — академіків Д. Яворницького та Д. Багалія, а Лазар Мойсейович Славін (1906—1971) від 1939 р. був членом-кореспондентом АН УРСР, у роки Другої світової війни очолював Інститут археології АН УРСР, що не викликає сумнівів у професійній компетентності авторів.

До збірки увійшло кілька статей, серед яких розвідка К. Гуслистого, присвячена боротьбі українського народу проти німецьких загарбників у XIII—XV ст. [2, с. 5—11]. Варто звернути увагу на вжитий науковцем термін "український народ" щодо періоду розпаду Київської Русі, адже для радянської історіографії другої половини ХХ ст. це було не тільки нетипово, а й ідеологічно неприпустимо. Початок формування південно-західного діалекту давньоруської мови та становлення українського народу радянська наука пов'язувала не раніше, як із XIV ст., коли на землі Київської Русі прийшли литовці й поляки. Галицько-Волинську державу, засновану наприкінці XII ст., розглядали не як фрагмент українського державотворення, а як продовження варязького правління Рюриківичів. Водночас К. Гуслистий називає Галицько-Волинське князівство "осередком об'єднання українських земель", його лідера Данила Романовича — "патріотом своєї батьківщини", а місцеве населення — "українським", охопленим "патріотичним піднесенням" у боротьбі проти чужоземних загарбників [2, с. 6]. Як бачимо, попри сталінські догмати в науці, в українській історії зберігалися національно свідомі констатації дореволюційних часів, а радянські історики, принаймні ті, про яких йдеться, були провідниками визнаних наукових позицій та оцінних суджень.

Слід зазначити, що К. Гуслистий, деталізуючи хронологію українсько-німецьких битв Середньовіччя, наводить маловідомі нині факти. Науковець, зокрема, зазначає, що "вперше німці зазнали удару з боку предків українців" 1018 р., коли в поході польського князя Болеслава на Київ брали участь заго ни німців та уго р і в [2, с. 5]. Разом із перемогою Данила Галицького під Дорогичином 1238 р. і відомою Грюнвальдською битвою 1410 р., коли німецьких лицарів розбили об'єднані сили слов'янських народів, К. Гуслистий згадує вересневу битву 1648 р. під Старокостянтинівим, у якій "українські повстанці на чолі з Максимом Кривоносом майже цілком знищили восьмитисячний загін німців", згодом, у травні 1652 р., під час битви під Батогом "козаки Богдана Хмельницького цілком знищили декілька тисяч німецької піхоти" [2, с. 10].

"Термінологічною зухвалістю" позначено статтю, присвячену участі українців у боротьбі Росії проти Прусії в роки Семирічної війни (1756—1762) [2, с. 12—18]. Її автор, кандидат історичних наук Ф. Лось, постійно вживав слова "українець" і "Україна", хоча у XVIII ст. більш вживаними були однокореневі лексеми з назвою "Малоросія".

Ще актуальнішими в зазначеній збірці статей є розвідки старшого наукового співробітника М. Супруненка. Одну з них присвячено краху німецької окупації в Україні 1918 р. [2, с. 19—28], а другу — початковому періоду війни проти гітлерівської навали [2, с. 29—36]. Автор із піднесенням розповідає про потужний партизанський спротив окупантам із боку нашого народу. Зокрема, українські партизани ліквідували спробу німців відновити роботу рудників і шахт Криворіжжя [2, с. 35]. Коли німецькі інженери підготували до пуску один із рудників, через що у Кривому Розі було оголошено свято, на руднику розпочалися вибухи, було знищено компресорну установку та інші механізми [2, с. 36]. Історик М. Супруненко зауважував, що партизанський рух в Україні набув масового характеру, а в одному з районних центрів на Харківщині навіть вдалося відновити радянську владу. З конспіративних міркувань автор називає керівника партизанського загону "тов. Л." [2, с. 36].

До збірки увійшла й економічна розвідка [2, с. 37—48]. Її автор, кандидат економічних наук З. Шульга, розглядає питання нацистської колонізації українських земель і тотальне пограбування окупованого місцевого населення. Автор аналізує різноманітні документи Третього Рейху, у яких "завойовані східні області" називають "німецькою господарською територією", а "землю та весь живий і мертвий інвентар" — "власністю німецької держави". Автор розповідає про "земельний закон" барона Розенберга, відродження в Україні панства, тотальний вивіз харчів у Німеччину, про здирицькі податки, накладені на українських колгоспників. Зокрема, П. Кушнар, мешканець села Тростянець Васильківського району на Київщині, зібрав урожай у 64 пуди, а від німців отримав зобов'язання здати "51 пуд хлібом та 249 карбованців грішми" [2, с. 39]. У с. Гостра Могила Київської області селяни сплачували німецькій адміністрації по 2 крб за кожну сотку землі, 180 — за коня, 104 — за корову, 65 — за поросля, 10 — за вівцю. У Дніпропетровській області податки були вищими: 350 крб за корову, 100 — за свиню і 15 — за собаку. Найдорожче утримання собаки коштувало мешканцям Волноваського району Сталінської області, де німці вимагали щомісяця сплачувати за тварину 150 крб [2, с. 39]. Найтяжчим для селянина в окупації був податок на помел зерна: колишній радянський колгоспник мусив залишати на млині 75% привезеного збіжжя [2, с. 40]. Окрім нацистських землевласників, зазначає З. Шульга, на Україну накинута "зграя зголоднілих собак" — "петлюрівці, оунівці,

білоемігранти" [2, с. 41]. Автор зупиняється на ідеї "самостійності", зауважуючи, що гітлерівці відвели "жовтоблакітникам" роль "лакеїв", тож про "державність України" в умовах нацистського панування годі й говорити: "фашисти ненавидять усе українське, топчуть національну гідність і честь українського народу", а "жовтоблакітним писакам" наказують "поменше згадувати про Україну" [2, с. 41]. Якщо враховувати, що оунівці-мельниківці, які виявляли лояльність і навіть симпатизували гітлерівцям, урешті-решт, опинялися в катівнях гестапо, а потім, як Олена Теліга, гинули в численних Бабиних Ярах, то радянський науковець, вочевидь, мав достовірну інформацію щодо подій в окупованій УРСР. Ідеї, озвучені у цитованій збірці, були продовжено і в окремій монографічній праці З. Шульги, присвяченій формам нацистського закріпачення селян України [3, с. 13—26].

Питання боротьби з німецькими загарбниками в наукових працях періоду війни вчені розглядали й у ширшому контексті протистояння світового слов'янства з "німецьким фашизмом та його попередниками" [4]. Академік М. Калинович та члени-кореспонденти АН УРСР С. Маслов і П. Попов стверджували, що "вся історія слов'ян і Східної Європи проходила під знаком їх напруженої боротьби за свої землі, за свою волю та національну незалежність проти німецької агресії" [4, с. 6]. Натиску германських племен не витримали полабські слов'яни, кашуби, серблужичани — усі зазнали понімечення, тоді як національне обличчя серед західних слов'ян вдалося вберегти чехам, словакам і полякам. Автори ґрунтовно проаналізували німецьку агресію проти південних слов'ян [4, с. 15—26], у висвітленні ж агресії германських племен щодо східних слов'ян, вони солідарні з цитованим істориком К. Гуслистим [4, с. 27—32].

Концептуально важливий аспект розробляв професор Микола Неонович Петровський (1894—1951), який в роки евакуації очолював Інститут історії АН УРСР, а з відновленням 1944 р. роботи Київського державного університету ім. Т. Г. Шевченка, не полишаючи посади директора академічного інституту, почав завідувати кафедрою історії України у КДУ ім. Т. Г. Шевченка. Виступаючи на січневій сесії АН УРСР 1942 р., М. Петровський назвав "однобічними і помилковими" наявні концепції щодо історії Київської Русі [5, с. 5]. На його думку, брутально помилялися як російські великодержавні історики, що розглядали Київську Русь як розділ історії винятково Росії, так і українські історики-націоналісти, які зараховували "часи Київської Русі до

історії лише однієї України" [5, с. 5]. Професор закликав всебічно досліджувати багатоаспектний історичний процес і в жодному разі не пов'язувати Давньоруську державу лише з одним зі східнослов'янських народів. Отже, український академік наполягав на збереженні концепції трьох братніх східнослов'янських народів, заснованої видатним українським істориком, першим ректором Університету Святого Володимира М. Максимовичем (1804—1873).

Перебуваючи в евакуації, українські науковці продовжували досліджувати історію більшовицької революції в Україні. Зокрема, М. Супруненко в монографії "Жовтень на Україні" навів маловідомий історичний факт про те, як члени Української Центральної Ради намагалася загасити невдоволення великих землевласників після прийняття популістського III Універсалу. Так, 11 листопада 1917 р. (за старим стилем цей державно-правовий акт був проголошений 7 листопада 1917 р. — *Л. Д.*) відбулася нарада представників київських банків, Всеросійської (!) спілки власників цукроварень, Спілки земельних власників і деяких інших буржуазно-поміщицьких організацій України, на якій голова Генерального секретаріату В. Винниченко та його колеги М. Порш і В. Голубович буквально виправдовувалися за ухвалу III Універсалу [6, с. 24]. Відповідаючи на рішучий протест поміщика Вишневського (на той момент очолював Спілку землевласників України. — *Л. Д.*) проти скасування права приватної власності на землю, лідери Української національної революції "стали заспокоювати переляканих поміщиків, заявляючи, що універсал не вирішує питання про земельну власність, а лише ставить його..." [6, с. 24]. Балансування між протилежними інтересами соціальних верств українського суспільства неминуче вело національну владу до краху, а факт участі представників уряду УЦР у сепаратній змові з тогочасними олігархами переконливо дезавуював соціал-демократичні гасла членів однойменної політичної партії України. Власне, саме ця нещирість у відносинах із селянською бідною й зумовила широкомасштабну підтримку більшовиків та їх перемогу на українських теренах. Інакше кажучи, ідеї російської революції стали близькими більшій частині українського суспільства, тож їх не варто розглядати лише як занесені на червоноармійських штиках.

Поряд із башкирськими виданнями 1942—1943 рр. в Державному архіві друку Книжкової палати України зберігається монографія, видана у спільному краківсько-львівському "Українсько-мо видавництві" 1943 р. [7]. Її автором є Воло-

димир Михайлович Кубійович (1900—1985) — відомий історик, географ, засновник дивізії СС "Галичина", редактор "Енциклопедії українознавства". Друге видання книги "Географія українських і сумежних земель", що її уклав професор Українського вільного університету у Празі, доктор В. Кубійович, містило розвідки українських науковців-емігрантів: професорів і докторів Ю. Полянського, І. Зілинського та І. Крип'якевича; професорів М. Кулицького, М. Мельника, С. Пашкевича, В. Чередієва; доцента, інженера Р. Димінського; докторів Р. Єндика та І. Федева, магістрів Е. Жарського та І. Теслі [7, с. 1]. Розповідаючи про формування українських земель, В. Кубійович подає досить резонансні, як для сучасності, тези й, зокрема, засуджує дії Української Центральної Ради, яка через власну недбалість "залишила поза межами української держави Кубанщину і Крим" [7, с. 19]. Судячи з тексту, відомо у УЦР від Криму В. Кубійович вважав фатальною помилкою, адже Україна, відповідно до III Універсалу, не прагнула до панування над Чорним морем, а обмежувалася наявністю в її складі Таврійської губернії "без Криму".

У роки Другої світової війни було видано кілька фундаментальних підручників з історії України. У 1943 р. у друкарні "Жовтневий натиск" м. Уфи п'ятитисячним накладом вийшов перший (із чотирьох запланованих) том "Історії України", призначений для вивчення у закладах вищої освіти. Велика за обсягом книга (330 с.) була надрукована українською мовою й коштувала 12 крб за примірник. У передмові до підручника зазначалося, що "вивчення історії нашого народу сприятиме ще більшому піднесенню радянського патріотизму українців на полях боїв і в оборонній роботі тилу" [8, с. 3]. Видання підготували співробітники Інституту історії і археології України Академії наук УРСР М. Петровський, Л. Славін, К. Гуслистий і член-кореспондент АН УРСР, доктор історичних наук, професор Серафим Володимирович Юшков (1888—1952). Перший том академічного підручника охоплював період від найдавніших часів до 1654 р., тобто до входження України до складу Московського царства.

Структура підручника загалом ідентична структурі навчальних посібників, якими послуговуються студенти сучасної України. Водночас очевидною є різниця в констатаціях: підручник 1943 р., за винятком одного епізоду, про який йтиметься нижче, цілком позбавлений державотворчих елементів української історії. Починаючи від Трипілля, яке ми звикли називати протодержавою на українських теренах, і закінчуючи

Козацькою Україною, яку сучасна історична наука потрактує як Українську державу, цивілізаційний поступ нашого народу в підручнику розглянуто лише в соціально-економічному та культурному аспектах, за винятком військово-політичних фрагментів козацьких походів і подій Визвольної війни під проводом Богдана Хмельницького. Історичний Зборівський (гетьмансько-королівський) договір 1649 р., згідно з яким було започатковано українську козацьку автономію, повністю позбавлений оцінного пафосу та обмежується терміном "козацька територія" [8, с. 283]. Водночас, вочевидь, контроверсійною щодо подальшої радянської історіографії є оцінка Переяславської Ради 1654 р.: радянські академічні вчені, провідні українські історики потрактовують подію входження України до складу Росії не інакше, як "найменше зло"! [8, с. 306]. До того ж під "злом" вони розуміли царат із його безжальною системою соціального гноблення, а в категорії "найменше" наводили цілком слушні аргументи стосовно того, що Росія, на відміну від Польщі, дуже повільно закріпачувала українське селянство (остаточно аж 1783 р.) і впродовж 150 років не знищувала козацьку автономію, тоді як Річ Посполита й Туреччина піддавали українців набагато більшим утискам й навіть становили загрозу їх фізичному існуванню [8, с. 307]. Логіка міркувань тогочасних українських професорів солідаризувалася з рішенням журі урядової комісії в конкурсі на найкращий підручник для 3-х і 4-х класів середньої школи з історії СРСР, яке піддало жорсткій критиці авторів, котрі запламували "славне історичне минуле українського народу" фактом невизнання позитивних наслідків Хмельниччини. У тексті рішення йшлося: "Автори не бачать ніякої позитивної ролі в діях Богдана Хмельницького, факт переходу, скажімо, Грузії наприкінці XVIII сторіччя під протекторат Росії, так само як факт переходу України під владу Росії, розглядається авторами як абсолютне зло, поза зв'язком з конкретними історичними умовами того часу; автори не бачать, що перед Грузією стояла тоді альтернатива — або бути поглинутою шахською Персією і султанською Туреччиною, або перейти під протекторат Росії, так само як перед Україною стояла тоді альтернатива — або бути поглинутою панською Польщею і султанською Туреччиною, або перейти під владу Росії: вони не бачать, що друга перспектива була все ж найменшим злом" [8, с. 307]. У підручнику наголошувалося, що, увійшовши до складу Росії, українці зберегли свою народність і релігію, "свою державність (!), бо приєднання відбулося на умовах васальної під-

леглості України російському царю [8, с. 307]. Саме це "збереження Україною своєї державності", таке доречне як аргумент на користь возз'єднання України з Росією у 1654 р., було єдиною згадкою державотворчого компонента української історії в зазначеному підручнику Академії наук УРСР. Однак, слід визнати, ця унікальна для радянських часів наукова позиція багато про що говорить...

Соціально-класовим підходом у цій праці позначено і "єврейське питання". Автори підручника зазначали, що євреї посідали "особливе місце серед міського населення України" [8, с. 165]. У XIV—XV ст. в усіх великих центрах України існували єврейські громади, що за типом занять поділялися на три групи: землероби; ремісники та дрібні торговці; заможна верхівка, до якої входили лихварі й купці. Єврейські багатії брали на відкуп збори, доходи, мита, задобрювали місцевих феодалів і князів тим, що позичали в них гроші під високі відсотки, а згодом, як подяку, отримували "широкі права щодо своїх лихварських операцій" [8, с. 165]. Єврейські кредитори нещадно експлуатували інших членів своєї громади: біднота, виконуючи спільні зобов'язання, мусила віддавати останню копійчину на організацію лихварських компаній і підприємств. На відміну від сучасних підручників, де однією з причин Хмельниччини називають здирництво з боку євреїв-орендарів, підручник воєнної доби загострював увагу студентів на майновій строкатості єврейства та підводив читачів до висновку, що поширений в Україні побутовий антисемітизм є стереотипно помилковим, безпідставним і несправедливим. Виходячи з цих позицій і загалом глоризуючи постать Б. Хмельницького, автори підручника оминають "нелояльні" до євреїв епізоди визвольних змагань 1648—1657 рр.

Незадовго до виходу зазначеного академічного підручника, 1942 р., в Уфі вийшов "Нарис історії України" [6]. Книгу, видану накладом 5 тис. примірників, продавали за ціною 6 крб. Авторський колектив видання також складався з провідних учених УРСР, як-от: академік К. Воблий (фізико-географічна характеристика України); кандидат історичних наук К. Гуслистий (розділ II "Київська Русь і феодальні князівства", розділ III "Галицько-Волинське князівство. Українські землі під владою монгольських завойовників", розділ IV "Україна під литовським пануванням і загарбання її Польщею", підрозділ "Культурний рух" у V розділі); кандидат історичних наук В. Дядиченко (розділ VI "Україна в другій половині XVII і в XVIII столітті"); кандидат історичних наук

Ф. Лось (розділ IX "Україна в першій буржуазно-демократичній революції (1905—1907 рр.)", розділ X "Столипінська реакція на Україні (1907—1912 рр.)", розділ XI "Україна в роки нового революційного піднесення (1912—1914 рр.)", розділ XII "Україна в період першої світової імперіалістичної війни і другої російської буржуазно-демократичної революції (1914—1917 рр.)"); доктор історичних наук, професор М. Петровський (розділ V "Визвольна боротьба українського народу проти шляхетської Польщі. Приєднання України до Росії", підрозділ "Боротьба України і Росії проти наступу шляхетської Польщі та султанської Туреччини" у VI розділі); член-кореспондент АН УРСР Л. Славін (розділ I "Населення території України від найдавніших часів до утворення Київської держави"); кандидат історичних наук М. Супруненко (розділ XIII "Перемога

Великої Жовтневої Соціалістичної революції", розділ XIV "Іноземна воєнна інтервенція і громадянська війна на Україні", розділ XV "Відбудова народного господарства України", розділ XVI "Індустріалізація народного господарства України", розділ XVII "Колективізація сільського господарства України", розділ XVIII "Україна в період боротьби за завершення будівництва соціалістичного суспільства і проведення Сталінської Конституції", розділ XIX "Україна у вітчизняній війні проти німецько-фашистських загарбників"); старший науковий співробітник Ф. Шерстюк (розділ VII "Україна в першій половині XIX століття", розділ VIII "Україна в другій половині XIX століття") [9, с. 4].

(Далі буде)

Надійшла до редакції 27 травня 2024 року

## ВИДАТНІ ДІЯЧІ ТА ВИЗНАЧНІ ПОДІЇ



УДК 02:378(477.411)-051Заг(092)

**Наталія Кушнарєнко,**

докторка педагогічних наук, професорка,  
професорка кафедри цифрових комунікацій  
та інформаційних технологій ХДАК,  
e-mail: natalia.kushnarenko@gmail.com

**Алла Соляник,**

докторка педагогічних наук, професорка,  
проректорка з наукової роботи,  
професорка кафедри цифрових комунікацій  
та інформаційних технологій ХДАК,  
e-mail: allasolyanik164@gmail.com

### Репутаційна представниця київської бібліотечної освітньо-наукової школи (до ювілею Віри Вікторівни Загуменної)



Віра Вікторівна Загуменна — одна з провідних фахівчинь у галузі українського бібліографознавства та бібліотекознавства, організаторка вищої бібліотечно-інформаційної освіти, активна учас-

ниця громадського бібліотечного руху в Україні, кандидатка педагогічних наук, професорка, професорка кафедри арт-менеджменту та інвент-технологій Національної академії керівних кадрів культури і мистецтв, заслужений працівник культури України — у липні 2024 р. відзначає 70-річчя.

Професійний поступ Віри Вікторівни налічує майже 50 років і пов'язаний із бібліотечною справою та вищою бібліотечно-інформаційною освітою України. Цей шлях бере початок 1971 р., коли, закінчивши із золотою медаллю середню школу м. Артемівська (нині — м. Бахмут), молода, талановита, амбітна, сповнена особистісних і творчих задумів, Віра Вікторівна вступила на престижне відділення технічних бібліотек бібліотечно-інформаційного факультету Харківського державного інституту культури (ХДІК) (нині — Харківська державна академія культури (ХДАК)). Відомо, що